

یافته های نو در روان شناسی

سال هفتم، شماره ۲۲، بهار ۱۳۹۱

صفحات مقاله: ۸۳-۹۵

تاریخ وصول: ۱۳۹۰/۷/۲۴ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۴/۱۲

مقایسه اضطراب اجتماعی و نگرانی از تصویر بدنی دانشجویان زن و مرد

دکتر علیرضا حیدری*

شهلا علی پور خدادادی**

چکیده

هدف از این پژوهش مقایسه اضطراب اجتماعی و نگرانی از تصویر بدنی دانشجویان زن و مرد دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز بود. نمونه پژوهش ۱۵۱ نفر بودند (۹۰ زن و ۶۰ مرد) که به صورت تصادفی چند مرحله ای انتخاب شدند. روش تحقیق از نوع علی-مقایسه ای بود. برای گردآوری داده‌ها از دو پرسشنامه اضطراب اجتماعی FNE-SAD و نگرانی از تصویر بدنی (لینلتون، اکسام و پوری) استفاده شد. تحلیل داده‌ها با استفاده از روش تحلیل واریانس چند متغیری (مانوا) نشان داد که بین دانشجویان زن و مرد از لحاظ اضطراب اجتماعی و نگرانی از تصویر بدنی تفاوت معنی داری وجود ندارد.

واژه‌های کلیدی: اضطراب اجتماعی، نگرانی از تصویر بدنی، دانشجویان

* دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز، استادیار گروه روانشناسی، اهواز، ایران.

** دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اهواز، کارشناس ارشد روانشناسی عمومی، اهواز، ایران. (نویسنده مسئول).

این مقاله برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد خاتم شهلا علی پور خدادادی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز می باشد.

مقدمه

هراس اجتماعی یا اضطراب اجتماعی یکی از اختلالات اضطرابی است و با ترس بارز و پایدار از یک یا چند موقعیت یا عملکرد اجتماعی مشخص می شود که در آن شخص یا با افراد نا آشنا و غریبه مواجه است یا ممکن است مورد کنجکاوی آنها قرار گیرد. در چنین موقعیتهایی شخص می ترسد به گونه ای رفتار کند که موجب تحقیر و شرمندگی خود گردد (انجمن روانپزشکی آمریکا، ۱۹۹۴).

برای برخی از افراد تنها بخش کوچکی از موقعیت های اجرایی از قبیل نوشتن یا صحبت کردن در جمع برای گروهی از شنوندگان ترس آور است، در حالی که برخی دیگر از دامنه گسترده ای از عملکردهای عمومی یا موقعیت های تعامل اجتماعی می ترسند و طبیعی است که در هر کدام از موارد فوق، «اضطراب اجتماعی» هنگامی به عنوان تشخیص مطرح می گردد که این گونه ترس ها بطور معنی داری با عملکرد شغلی، تحصیلی یا اجتماعی فرد تداخل پیدا کند (استوار، خیر و لطیفیان، ۱۳۸۵). مطالعات همه گیر شناختی و اجتماعی، شیوع کلی اضطراب اجتماعی را تقریباً ۳ تا ۱۳ درصد گزارش کرده اند. ارقام شیوع گزارش شده بسته به آستانه مورد استفاده برای تعیین پریشانی یا اختلال و تعداد انواع موقعیت های اجتماعی که به طور اختصاصی بررسی شده اند، ممکن است متفاوت باشد (ویسی، ۱۳۸۹). شیوع ۱۳ درصدی این اختلال در جامعه، آن را در جایگاه سومین اختلال روانپزشکی پس از اختلال افسردگی اساسی و وابستگی الککل قرار داده است (کسلر، مک گونال، ژائو، نلسون، هاگز، اشلمان و ویچمن، ۱۹۹۴).

همچنین بررسی های همه گیر شناسی نشان داده که زن ها بیشتر از مردها مبتلایند، اما در نمونه های بالینی اغلب عکس آن صادق است، دلیل این تفاوت در مشاهدات معلوم نیست. بیشترین سن شیوع جمعیت هراسی سالهای نوجوانی است، ولی شروع در سنین پایین تر (حتی ۵ سالگی) و بالاتر (حتی ۳۵ سالگی) نیز شایع است (سادوک و سادوک، ۲۰۰۷، ترجمه رضاعی، ۱۳۸۷).

گراوند، افضل، شکری، پارسیان، پاکلک، خدایی و طولابی (۱۳۸۹) به بررسی تفاوت های سنی و جنسی در اضطراب اجتماعی دوره نوجوانی پرداختند. نتایج نشان داد نوجوانان ۱۳-۱۲ ساله نسبت به دو گروه سنی دیگر (۱۴-۱۵ و ۱۶-۱۷ سال)، میانگین بالاتری در هر دو بعد شناختی و رفتاری اضطراب اجتماعی به دست آوردند. همچنین میانگین نمره های دختران در هر سه گروه سنی در مقایسه با پسران در بعد رفتاری اضطراب اجتماعی بالاتر بود در حالیکه، در بعد شناختی اضطراب اجتماعی بین دو جنس تفاوت وجود نداشت.

کرمی و پیراسته (۱۳۸۰) به بررسی وضعیت سلامت روانی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی زنجان پرداختند. نتایج نشان داد که از نظر سلامت روانی بین دانشجویان دختر و پسر، مجرد و متأهل، دانشجویان با سهمیه های قبولی مختلف، مقاطع تحصیلی، سال ورود، وضعیت اقتصادی، شغل والدین تفاوت معنی داری وجود نداشت. همچنین نتایج نشان داد ۳۶/۵٪ دانشجویان دارای اضطراب متوسط و ۶٪ اضطراب

1. American Psychiatric Association

2. Kessler, McGonagle, Zhao, Nelson, Hughes, Eshleman & Wittchen

3. Sadock & Sadock

شدید و ۳۴/۹٪ دارای علائم جسمانی در حد متوسط و ۳/۳٪ دارای علائم جسمانی شدید بوده اند. در پژوهش دیگری که نوروزی (۱۳۷۶) به منظور بررسی رابطه اضطراب با سن، جنس، وضعیت تأهل، وضعیت اقتصادی و رشته تحصیلی دانشجویان دوره کارشناسی دانشگاه شیراز انجام داده، نشان داده است که بین سن و اضطراب آزمودنیها رابطه وجود دارد، میزان اضطراب آزمودنیهای مؤنث بیشتر از آزمودنیهای مذکر می باشد.

رانتا، کالتیالا هینو، کوئیستو، تومیستو، پلکونن و مارتونن^۱ (۲۰۰۷) در پژوهشی به بررسی «سن و تفاوت های جنسی در اضطراب اجتماعی دوران نوجوانی» پرداختند. نتایج نشان داد که نمرات دختران در کل مقیاس اضطراب اجتماعی و سه زیر مقیاس آن نسبت به پسران در همه گروه های سنی بیشتر است. در پژوهشی که دلوسو، سایتونی، پاپاسولی، روسی، کیاپارلی، پوگیو، دوسی، هاردوی و کاسانو^۲ (۲۰۰۲) به منظور بررسی «اضطراب اجتماعی: تفاوت های جنسی در دانش آموزان ایتالیایی» انجام دادند، نتایج نشان داد که میانگین نمرات زنان در مقیاس اضطراب اجتماعی نسبت به مردان بیشتر است و تفاوت های جنسی بخصوص در حوزه حساسیتهای بین فردی وجود دارد.

نتایج فراتحلیل فینگولد^۳ (۱۹۹۴) جهت بررسی تفاوت های جنسی در شخصیت، نشان داد که زنان نسبت به مردان در ابعاد برونگرایی، اضطراب، اعتماد و مخصوصا دلسوزی (نیاز مهرورزی) نمرات بیشتری بدست آوردند. همچنین نتایج نشان داد که هیچگونه تفاوت جنسی در اضطراب اجتماعی، تکانشگری، فعالیت، عقاید، منبع کنترل و فرمانبرداری بین زنان و مردان وجود ندارد.

متخصصان بهداشت روانی به دلیل اهمیت تصویر بدنی در ارتباطات اجتماعی و روابط بین فردی تحقیقات متعددی را در این زمینه انجام داده و نتایج یافته های آنها نشان می دهد که برخی افراد اشتغال ذهنی مداومی درباره ی ظاهر جسمانی خود دارند و علی رغم طبیعی یا تقریباً طبیعی بودن ظاهر جسمانی، ترس مفرط و نگران کننده ای را از زشت یا غیر جذاب بودن خود گزارش می کنند. فیلیپز، دی دی و مراد^۴ (۲۰۰۷)، این ویژگی را «اختلال بدریختی بدنی»^۵ نامیده و یافته های تحقیقی نشان می دهد که مبتلایان به ترس از بدریختی بدن، دارای دو مجموعه علائم و سواسی وابسته به ظاهر بدنی (برای مثال، تصور بزرگ بودن جثه، اندازه صورت، کم پشتی موها و موی صورت) و علائم جبری وابسته به ظاهر بدنی (برای مثال اجتناب از آینه، واریسی بخش های مختلف جسمانی در آینه، رفتارهای تکراری جبری آرایشی و پوشاندن صورت) هستند (بلینو، زیزا، پارادیزو، ریواروسا، فالچری و بوگتو^۶، ۲۰۰۶).

دامنه تصویر بدنی و نگرانی از آن تا به آنجا گسترش یافته است که مشغله ذهنی بسیاری از افراد، بخصوص جوانان گردیده و روزانه زمان و هزینه زیادی صرف تفکر و تغییرات ظاهری در بدن می شود

1. Ranta, Kaitala-Heino, Koivisto, Tuomisto, Pelkonen & Marttunen
2. DelloSso, Sacttoni, Papasogli, Rucci, Ciapparelli, Poggio, Ducci, Hardoy & Cassano
3. Feingold
4. Philips, Didie & Menrad
5. Body Dysmorphic Disorder
6. Bellino, Zizza, Paradiso, Rivarossa, Fulcheri & Bogetto

(گرین و پریچارد^۱، ۲۰۰۳). این امر به گونه ای است که این افراد ساعتها در مورد تصویر بدنی خود فکر می کنند و با تغییر در آرایش و پوشیدن لباسهای متنوع و قرار گرفتن در وضعیتهای خاص سعی در پوشاندن نقائص ظاهری خود دارند که بیشتر زائیده تصور ذهنی آنان از بدنشان است (اسکلافانی^۲، ۲۰۰۳). تصویر بدنی بیانگر نگرش فرد از خود همراه با احساسات و افکاری است که می تواند تغییر دهنده رفتار او در شرایط گوناگون و در جهات مثبت یا منفی باشد. این تصویر ذهنی می تواند تحت تاثیر عواملی چون رشد جسمانی، تعاملات فرد با محیط اجتماعی، سوانح، آسیب و جراحات بدنی قرار گیرد و نگرانی از تصویر بدنی را در فرد ایجاد می کند (سوگار^۳، ۲۰۰۰).

یافته های تحقیقی بلینو و همکاران (۲۰۰۶) و فلیپز^۴ (۱۹۹۶) نشان می دهد که شیوع ترس از بدریختی بدنی یا ترس از تصویر بدنی در جمعیت عمومی حدود ۲ درصد و در جمعیت روانپزشکی ۱۲ درصد است. شیوع این اختلال در سنین جوانی و در دهه های دوم و سوم زندگی بیشتر است و خانم های مجرد یا طلاق گرفته بیش از نیمی از این بیماران را تشکیل می دهند و حدود ۸۵٪ مبتلایان از نظر اقتصادی به دیگران وابسته هستند. این اختلال در برخی گروه ها از شیوع بالاتری برخوردار است، بعنوان مثال نشان داده شده است که دانشجویان مستعد ابتلا به این اختلال می باشند. شیوع اختلال در بین دانشجویان ترکیه ۴/۸ درصد و در دانشجویان آمریکا ۴ درصد گزارش شده است. اختلال در دانشجویان دختر بیشتر گزارش شده و براساس یک مطالعه تا ۲/۵ درصد دختران واجد معیارهای ترس از تصویر بدنی بوده اند (طلایی، فیاضی، بردبار، نصیریایی و رضایی اردانی، ۱۳۸۸).

زنان و مردان، هر دو بر تصویر بدنی تاکید دارند، اما این امر در بین زنان جایگاه ویژه ای دارد، چه استانداردهای اجتماعی کنونی برای زیبایی زنان به صورت افراطی بر روی تمایل به لاغری تاکید می کند. مطالعات زیادی، نارضایتی قابل توجهی را از اندازه بدن^۵ و شکل بدن^۶ در میان زنان نشان داده اند. بنابراین زنان به سادگی در معرض عوامل مستعدساز پریشانی تصویر بدنی^۷ قرار می گیرند (رایگان و همکاران، ۱۳۸۵).

با اینکه توجه بسیار کمی بر روی تصویر بدنی مردان گزارش شده است، اما گزارشها حاکی از آن هستند که نگرشهای فرهنگی به بدن در مردان نیز دستخوش تغییراتی شده است (شباکی، ۱۳۸۸). پژوهش بلوند^۸ (۲۰۰۸) در زمینه تصویر بدنی مردان نشان از افزایش نارضایتی بدنی در مردان دارد. محمدی و سجادی نژاد (۱۳۸۶) در پژوهشی به بررسی رابطه نگرانی از تصویر بدنی با اضطراب اجتماعی پرداختند. نتایج تحقیق نشان داد که اهمیت تصویر بدنی و جذابیت ظاهری در بین زنان و

1. Green & Pritchard
2. Sclafani
3. Sugar
4. Philips
5. boby size
6. body shape
7. body image distress
8. Blond

نوجوانان بیشتر از سایر اقشار جامعه است.

پژوهش سیرا و پارکر وایت^۱ (۲۰۱۰) جهت بررسی «موارد فردی و خانوادگی مرتبط با رضایت تصویر بدنی در دانشجویان زن و مرد» نشان داد که حجم توده بدنی بالا با نارضایتی از تصویر بدنی در زنان و مردان مرتبط است و بین دو جنس تفاوتی وجود ندارد.

الگارس، سانتیلا، وارجونن، ویتینگ، جوهانسون، جرن و ساندنابا^۲ (۲۰۰۹) در تحقیقی با عنوان «بدن بزرگسالان: چگونه سن، جنسیت و حجم توده بدن^۳، تصویر بدنی افراد را تحت تاثیر قرار می دهد» پرداختند. نتایج نشان داد که زنان نسبت به مردان نارضایتی کمتری از بدن خویش دارند و حجم توده بدن تاثیر قویتری در تصویر بدنی زنان نسبت به مردان دارد.

در پژوهش دیگری که گروسبارد، لی، نیبورز و لاریمر^۴ (۲۰۰۹) به منظور بررسی «نگرانی از تصویر بدنی و عزت نفس دانشجویان زن و مرد» انجام دادند، نتایج نشان داد که نگرانیهای مرتبط با تصویر بدنی در هر دو جنس وجود دارد. در حوزه بدنی، نگرانی زنان در رابطه با کاهش وزن می باشد و مردان تمایل به عضلانی بودن بدن خود دارند.

در پژوهشی که بلوند^۵ (۲۰۰۸) به منظور بررسی «تاثیر نمایش تصاویر بدنی ایده آل بر نارضایتی از تصویر بدنی در مردان» انجام داده، نتایج نشان داده است که هنگامیکه مردان در معرض نمایش تصاویر بدنی ایده آل، عضلانی و جذاب قرار می گیرند نارضایتی تصویر بدنی در آنان افزایش می یابد.

سافیر، فلیشر کِلنر و روزنمان^۵ (۲۰۰۵) در پژوهشی تحت عنوان «زمانیکه تفاوت های جنسی نسبت به تفاوت های فرهنگی تاثیر بیشتری بر رضایت افراد از تصویر بدن دارد» پرداختند. نتایج تحقیق نشان داد زنان در مقایسه با مردان نارضایتی بیشتری از تصویر بدنی خود دارند.

نتیجه تحقیق باوکر، گادبویس و کورنک^۶ (۲۰۰۳) نشان داد که پسران نسبت به دختران رضایت بیشتری از وزن و ظاهر بدنی خود دارند.

در پژوهشی که بفورتن و ریکارد^۷ (۲۰۰۳) به منظور بررسی «شباهت های جنسی در پاسخ به پسخوراند تصویر بدنی در جمعیت غیر بالینی» انجام داده اند، نتایج نشان از عدم تفاوت تصویر بدنی در زنان و مردان دارد و نگرانی های مرتبط با تصویر بدنی در هر دو جنس وجود دارد.

تحقیق میلر، گلیاوس، هیرش، گرین، اسنو و کوربت^۸ (۲۰۰۰) به منظور «مقایسه ابعاد مختلف تصویر بدنی با توجه به ویژگی های قومی-نژادی و جنسیت در دانشجویان» نشان داده است که بین زنان و مردان در مقیاس کلی تصویر بدنی، نگرانی های مرتبط با وزن، تناسب اندام و سلامتی تفاوت وجود دارد.

1. Sira & Parker White

2. Algars, Santtila, Varjonen, Witting, Johansson, Jern & Sandnabba

3. body mass index

4. Grossbard, Lee, Neighbors & Larimer

5. Safir, Flaisher-Kelner & Rosenmann

6. Bowker, Gadbois & Cornock

7. Befort & Rickard

8. Miller, Gleaves, Hirsch, Green, Snow & Corbett

اوبرگ و تورنستام^۱ (۱۹۹۹) در تحقیقی به بررسی تصویر بدنی در مردان و زنان در سنین مختلف پرداختند، نتایج نشان داد که با افزایش سن زنان تصویر بدنی مثبت تری بدست می آورند. تصویر بدنی در همه رده های سنی در زنان نسبت به مردان، از اهمیت بیشتری برخوردار بوده و با افزایش سن از اهمیت آن کاسته نمی شود. علی رغم تحقیقات قبلی با بالا رفتن سن رضایت از تصویر بدنی در زنان بیشتر می شود. با توجه به اینکه بیشتر تحقیقات انجام شده در زمینه متغیرهای مورد پژوهش نشان می دهد که زنان نسبت به مردان از اضطراب اجتماعی و نگرانی از تصویر بدنی بالاتری برخوردارند، لذا در پژوهش حاضر به مقایسه این دو متغیر در جامعه دانشجویان پرداخته تا در پایان به این پرسش پاسخ داده شود که آیا بین دانشجویان زن و مرد دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز از لحاظ اضطراب اجتماعی و نگرانی از تصویر بدنی تفاوتی وجود دارد؟

روش پژوهش

جامعه آماری و روش نمونه گیری

جامعه آماری پژوهش کلیه دانشجویان (زن و مرد) مشغول به تحصیل در سال ۹۰-۱۳۸۹ در دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز بودند. در این تحقیق با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی چند مرحله ای ابتدا از بین دانشکده ها بطور تصادفی سه دانشکده و از هر دانشکده یک رشته و از هر رشته پنج کلاس و از هر کلاس ۱۲ نفر انتخاب شدند. در نهایت تعداد ۱۵۱ پرسشنامه تکمیل شده، حاصل گردید. پس از نمره گذاری پرسشنامه ها، داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. جهت بررسی کفایت حجم نمونه با توجه به اینکه توان آزمون بیشتر از ۸۰ درصد بدست آمد، حجم نمونه کفایت می کرد.

ابزار اندازه گیری

الف) پرسشنامه اضطراب اجتماعی^۲

این پرسشنامه توسط واتسون و فرند^۳ (۱۹۶۹) ساخته شد و توسط بهارلویی و مهرابی زاده هنرمند (۱۳۷۷)، ترجمه و پایایی آن مشخص شد. این آزمون دارای دو خرده مقیاس اجتناب اجتماعی و ترس از ارزشیابی منفی است و دارای ۵۸ ماده است که ۲۸ ماده مربوط به اجتناب اجتماعی و ۳۰ ماده آن مربوط به ترس از ارزشیابی منفی است. در خرده مقیاس اول (اجتناب اجتماعی) ۱۵ ماده پاسخ مثبت و ۱۳ ماده پاسخ منفی دارد و نمره بالاتر در آن نشانه اجتناب و پریشانی اجتماعی بیشتر است. اما در خرده مقیاس دوم (ترس از ارزشیابی منفی) ۱۷ ماده پاسخ مثبت و ۱۳ ماده پاسخ منفی دارد و نمره بالاتر در آن نشانه ترس از ارزشیابی منفی بیشتر است (واتسون و فرند، ۱۹۶۹).

1. Öbeg & Tornstam

2. Fear of Negative Evaluation & Social Avoidance and Distress

3. Watson & Friend

واتسون و فرند (۱۹۶۹) با استفاده از آزمون اضطراب آشکار تیلور^۱ (۱۹۵۳) پایایی پرسشنامه ترس از ارزشیابی منفی و اجتناب اجتماعی را مورد بررسی قرار دادند که ضرایب همبستگی برای این پرسشنامه به ترتیب برابر ۰/۶۰ و ۰/۵۴ گزارش شد (به نقل از مهرابی زاده هنرمند، نجاریان و بهارلویی، ۱۳۷۸). شرقی (۱۳۸۲) ضریب پایایی این ابزار را با استفاده از روش باز آزمایی ۰/۷۳ گزارش نموده است. همچنین با استفاده از روش آلفای کرونباخ ضرایب پایایی کل ابزار ۰/۸۹، خرده مقیاس اجتناب و پریشانی اجتماعی ۰/۸۷ و خرده مقیاس ترس از ارزشیابی منفی ۰/۸۳ به دست آمده است. در تحقیق حاضر پایایی مقیاس اضطراب اجتماعی و زیر مقیاسهای آن با روش آلفای کرونباخ محاسبه گردید که برای کل مقیاس برابر ۰/۸۳، خرده مقیاس اجتناب و پریشانی اجتماعی ۰/۷۴ و خرده مقیاس ترس از ارزشیابی منفی ۰/۸۱ می باشد که بیانگر پایایی قابل قبول پرسشنامه یاد شده می باشد. واتسون و فرند (۱۹۶۹) اعتبار این پرسشنامه را برای اجتناب اجتماعی برابر ۰/۸۶ و برای ترس از ارزشیابی منفی برابر ۰/۷۸ گزارش کردند. هرمزی نژاد (۱۳۸۰) ضرایب اعتبار ملاکی همزمان خرده مقیاس اجتناب و پریشانی اجتماعی را ۰/۶۸، ترس از ارزشیابی منفی را ۰/۷۰ و اضطراب اجتماعی را ۰/۷۷ گزارش نموده است، که هر سه در سطح $P \leq 0/001$ معنادار می باشند.

ب) پرسشنامه نگرانی از تصویر بدنی

این پرسش نامه ۱۹ ماده ای توسط لیتلتون و همکاران^۲ (۲۰۰۵) ساخته شد که به بررسی نارضایتی و نگرانی فرد درباره ی ظاهرش می پردازد. در این ابزار از آزمودنی خواسته می شود در مورد هر یک از ماده ها، میزانی که آن ماده احساسات یا رفتارش را نشان می دهد، روی مقیاسی از ۱ تا ۵ درجه بندی کند. در این مقیاس نمره ی ۱ به معنی این است که (هرگز این احساس را نداشته ام یا این کار را انجام نداده ام) و نمره ۵ به این معنی است که (همیشه این احساس را دارم یا این کار را انجام می دهم) نمره کل پرسش نامه، بین ۱۹ تا ۹۵ متغیر بوده که کسب نمره ی بیشتر، نشانگر بالا بودن میزان نارضایتی از تصویر بدنی یا ظاهر فرد است. همچنین لیتلتون و همکاران (۲۰۰۵) ساختار عاملی پرسش نامه را نیز بررسی کرده اند. نتایج، نشانگر دو عامل مهم و معنی دار بود که عامل اول از یازده ماده (۱۹-۱۸-۱۷-۱۶-۱۵-۱۴-۹-۸-۵-۳-۱) تشکیل شده و نارضایتی و خجالت فرد از ظاهر خود، واریسی کردن و مخفی کردن نقایص ادراک شده را در بر می گیرد و عامل دوم با هشت ماده (۱۳-۱۲-۱۱-۱۰-۷-۶-۴-۲)، میزان تداخل نگرانی درباره ی ظاهر را در عملکرد اجتماعی فرد نشان می دهد.

لیتلتون و همکاران (۲۰۰۵) پایایی این پرسشنامه را به روش همسانی درونی بررسی کرده و ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۳ را بدست آوردند. ضریب همبستگی هر یک از سوالات با نمره کل پرسشنامه از ۰/۷۳ - ۰/۳۲ با میانگین ۰/۶۲ بوده است. همچنین ضریب آلفای کرونباخ عامل اول و دوم به ترتیب ۰/۹۲ و ۰/۷۶ و ضریب همبستگی بین دو عامل ۰/۶۹ گزارش شده است. در تحقیق حاضر پایایی پرسشنامه نگرانی درباره تصویر بدنی و زیر مقیاسهای آن به روش آلفای کرونباخ محاسبه گردید که برای کل پرسشنامه برابر ۰/۸۶، خرده مقیاس اول ۰/۸۴ (نارضایتی ظاهر) و خرده مقیاس دوم ۰/۷۱

1. Taylor

2. Littleton, Axsom & Pury

(تداخل در عملکرد) می باشد که بیانگر پایداری قابل قبول پرسشنامه مذکور است. در تحقیق بساک نژاد و غفاری (۱۳۸۶) ضریب همبستگی بین مقیاس ترس از تصویر بدنی و مقیاس ترس از ارزیابی منفی از ظاهر جسمانی، ۰/۵۵ و ضرایب همبستگی مقیاس ترس از تصویر بدنی با مقیاس ترس از ارزیابی منفی ۰/۴۳ بود که در سطح $p \leq 0/001$ معنی دار هستند.

یافته های پژوهش

الف) یافته های توصیفی

یافته های توصیفی پژوهش شامل شاخص های آماری میانگین، انحراف معیار، حداکثر، حداقل و تعداد آزمودنی های نمونه می باشد که برای کلیه متغیرهای مورد مطالعه در این پژوهش در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱: میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره ها در متغیرهای مورد پژوهش

متغیر	گروه	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر	تعداد
اضطراب اجتماعی	کل	۲۲/۱۷	۸/۱۲	۴	۴۴	۱۵۱
	زن	۲۲/۶۵	۸/۳۶	۴	۴۴	۹۰
	مرد	۲۱/۴۵	۷/۷۷	۷	۴۰	۶۱
نگرانی از تصویر بدنی	کل	۳۹/۷۴	۱۳/۱۰	۱۹	۸۴	۱۵۱
	زن	۳۹/۷۰	۱۳/۱۹	۱۹	۸۴	۹۰
	مرد	۳۹/۸۱	۱۳/۰۹	۱۹	۶۸	۶۱

همان طوری که در جدول شماره یک مشاهده می شود در متغیر اضطراب اجتماعی میانگین و انحراف معیار در کل دانشجویان به ترتیب ۲۲/۱۷ و ۸/۱۲، زنان ۲۲/۶۵ و ۸/۳۶ و مردان ۲۱/۴۵ و ۷/۷۷ می باشد. همچنین در متغیر نگرانی از تصویر بدنی میانگین و انحراف معیار در کل دانشجویان به ترتیب ۳۹/۷۴ و ۱۳/۱۰، زنان ۳۹/۷۰ و ۱۳/۱۹ و مردان ۳۹/۸۱ و ۱۳/۰۹ می باشد.

ب) یافته های مربوط به فرضیه پژوهش

برای بررسی این فرضیه که بین دانشجویان زن و مرد از لحاظ اضطراب اجتماعی و نگرانی از تصویر بدنی تفاوت معنی دار وجود دارد از روش آماری تحلیل واریانس چندمتغیری استفاده شد که نتایج حاصل در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲: نتایج تحلیل واریانس چند متغیری (مانوا) برای مقایسه اضطراب اجتماعی و نگرانی از تصویر بدنی در دانشجویان زن و مرد

نام آزمون	ارزش	F	درجه آزادی فرضیه	درجه آزادی خطا	سطح معناداری
اثر پیلایی	۰/۰۰۷	۰/۵۱	۲	۱۴۸	۰/۶۰
لامبدای ویلکز	۰/۹۹	۰/۵۱	۲	۱۴۸	۰/۶۰
اثر هتلینگ	۰/۰۰۷	۰/۵۱	۲	۱۴۸	۰/۶۰
بزرگترین ریشه روی	۰/۰۰۷	۰/۵۱	۲	۱۴۸	۰/۶۰

همان طوری که در جدول ۲ ملاحظه می شود سطوح معنی داری همه آزمونها بیانگر آن هستند که بین دانشجویان زن و مرد از لحاظ متغیرهای وابسته (اضطراب اجتماعی و نگرانی از تصویر بدنی) تفاوت معنی داری وجود ندارد عبارت دیگر دانشجویان زن و مرد از اضطراب اجتماعی و نگرانی از تصویر بدنی تقریباً مشابهی برخوردارند.

بحث و نتیجه گیری

نتایج نشان داد بین دانشجویان زن و مرد از لحاظ اضطراب اجتماعی تفاوت معنی داری وجود ندارد. نتایج حاصل از تحقیق با تحقیقات گراوند و همکاران (۱۳۸۹) و فینگولد (۱۹۹۴) هماهنگ می باشد و با سایر تحقیقات ناهماهنگ است. در تبیین می توان گفت: هنگامیکه که افراد مبتلا به اضطراب اجتماعی در موقعیت های جمعی و عملکردی قرار می گیرند نسبت به اطرافیان و محیط حساس می شوند و دریافت هرگونه بازخوردی با پردازش شناختی همراه می شود. در این حالت احساس ذهنی اضطراب بر آنها چیره می شود. عبارتی به جای اندیشیدن به بهبودی عملکردشان در آینده، نگران اند به ملاکهای اجتماعی دیگران نرسند و سرانجام شکست بخورند.

افرادی که مهارت های ارتباطی اشان را در تعامل با دیگران، ضعیف و ناکافی می پندارند در موقعیت های اجتماعی تعامل خود را با دیگران یک شکست تمام عیار برآورد می کنند و این مسئله سبب ایجاد و افزایش اضطراب اجتماعی می گردد.

امروزه شاهد آن هستیم که حضور زنان در نقشهای اجتماعی پر رنگتر از پیش می باشد. در واقع زن ایرانی از نقش سنتی خود فاصله گرفته و بجای محبوس بودن در حصار خانه، در نقشهای گوناگون اجتماعی حضور دارد. حضور بیشتر در اجتماع سبب ایجاد برخوردها و تعاملات اجتماعی بیشتر و کسب تجربیات و مهارتها در این زمینه می گردد. همچنین عدم حضور فرد در موقعیت های واقعی زندگی سبب ترسیم دنیای خیالی در ذهن گردیده که در آن ترسها جایگاه ویژه ای دارند. مواجهه و رویارویی واقعی با اجتماع، به تصحیح رفتاری و شناختی در فرد می انجامد.

همچنین نتایج نشان داد بین دانشجویان زن و مرد از لحاظ نگرانی از تصویر بدنی تفاوت معنی داری وجود ندارد. نتایج حاصل از تحقیق با تحقیقات سیرا و پارکر وایت (۲۰۱۰)، گروسبارد، لی، نیورز و لاریمر (۲۰۰۹) و بفور و ریکارد (۲۰۰۳) هماهنگ می باشد و با سایر تحقیقات ناهماهنگ است. در خصوص تبیین این یافته می توان گفت: زنان بیش از مردان به بدن خود توجه می کنند و بیشتر از مردها زیر سلطه بدن خود هستند. البته همین توجه مفرط آنان به بدن خود، تاثیر منفی و پایداری در نگرش آنان نسبت به بدن یا ارزش بدن^۱ می گذارد. زندهای تابع نقش جنسیتی سنتی زنانه بیشتر احتمال دارد در «دام زیبایی» بیفتند. دوری زن از نقش های جدی تری اجتماعی و محدود بودن در محیط خانه سبب می گردد که به مسائل جزئی در حوزه خانه بسنده کند و همین مسئله سبب توجه بیش از حد به زیبایی های ظاهری در زن می گردد. علاوه بر این امروزه با تبلیغات وسیع رسانه ای روبرو هستیم که

مجدداً بر جنبه های دیگر از زیبایی زنان تاکید می ورزند. پس می توان گفت، زمانیکه بافت فرهنگی جامعه بر ارزشمندی جذابیت ظاهری بویژه برای زنان تاکید نماید، بتدریج زمینه نگرانی راجع به تصویر بدن فراهم می شود.

همچنین تحقیقات نشان داده اند که نگرشهای فرهنگی به بدن در مردان نیز دستخوش تغییراتی شده است. قبل از به وجود آمدن تلویزیون و سایر رسانه های جمعی اینکه افراد از نظر سایرین چگونه به نظر می آیند، کمتر مورد توجه بود. ولی امروزه رسانه ها به دلیل ارائه فیزیک غیرواقعی مورد انتقاد واقع می شوند. امروزه شاهد هستیم که مردانی با ظاهر مناسب روز به روز عضلاتی تر می شوند. رسانه ها با تبلیغاتی که درباره شکل بدن ارائه می دهند، می توانند روی احساس فرد از خود تاثیر گذارند. البته امروزه در کشور ما بیشتر هنرپیشه ها و نیز کانال های مد در ماهواره و اینترنت به عنوان الگو انتخاب می شوند و به این موضوع دامن می زنند. همچنین دیدن اغلب ویدیو موزیکها می تواند عاملی خطرناک برای تایید و قبول نگرانیهای مرتبط با وزن و شکل بدن در مردان باشد.

در مجموع یافته پژوهش حاضر نشان داد که در نگرش مردان نسبت به تصویر بدنی و همچنین میزان اضطراب اجتماعی زنان تغییراتی صورت گرفته است. بنابراین لزوم تحقیقات بیشتر در این زمینه مهم جلوه می کند. با توجه به اینکه استانداردهای اجتماعی کنونی برای زیبایی، به طور مفرط بر تمایل به لاغری و زیبایی های خاص تاکید دارند و اینکه در کشور ما نیز که هم اکنون در معرض موج تبلیغات رسانه ای و تلویزیونی توسط ماهواره و اینترنت قرار دارد، این مساله اجتناب ناپذیر است، لزوم بررسی یک روش درمانی اثربخش در جامعه ایرانی به چشم می خورد. اثر این استانداردهای اجتماعی بر مدل لباسها در جامعه ما نیز قابل چشم پوشی نیست و دیر یا زود، آثار روانشناختی آن بر افراد و عملکرد روانشناختی آنها به چشم خواهد خورد، کما اینکه مطالعات محدودی که تاکنون در ایران انجام شده (بختیاری، ۱۳۷۹؛ نوبخت، ۱۳۷۸)، به این مساله به شکل مشهود اشاره دارند.

منابع

- استوار، صغری، خیر، محمد و لطیفیان، مرتضی (۱۳۸۵). بررسی سوگیری حافظه (شناختی) در نوجوانان با اختلال اضطراب اجتماعی. مجله روانشناسی، سال دهم، شماره ۳، صص ۳۴۹-۳۶۴.
- بختیاری، مریم (۱۳۷۹). بررسی اختلالات روانی در مبتلایان به اختلال بدشکلی بدنی. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علوم پزشکی ایران، انستیتو روانپزشکی تهران.
- بساک نژاد، سودابه و غفاری، مجید. (۱۳۸۶). رابطه بین ترس از بدریختی بدنی و اختلالات روانشناختی دانشجویان دانشگاه. مجله علوم رفتاری، دوره اول، شماره ۲، صص ۱۷۹-۱۸۷.
- بهارلویی، رویا (۱۳۷۷). رابطه کمال گرایی، هماهنگی مولفه های خودپنداشت جایگاه مهار با اضطراب اجتماعی در دانشجویان دختر دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز با توجه به نقش تعدیل کننده حمایت اجتماعی. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز.
- رایگان، نیلوفر، شعیری، محمدرضا و اصغری مقدم، محمدعلی (۱۳۸۵). بررسی اثربخشی درمان شناختی-رفتاری مبتنی بر الگوی ۸ مرحله ای کش بر تصویر بدنی منفی دختران دانشجو. دو ماهنامه علمی-پژوهشی دانشور و رفتار، دانشگاه شاهد، سال سیزدهم، شماره ۱۹، صص ۱۱-۲۲.
- سادوک، بنیامین و سادوک، ویرجینیا آلت (۲۰۰۷). خلاصه روان پزشکی علوم رفتاری - روانپزشکی بالینی (جلد ۲). ترجمه: فرزین رضاعی (۱۳۸۷)، تهران: انتشارات ارجمند.
- شباکی، روشنک (۱۳۸۸). مقایسه کیفیت زندگی، رضایت از زندگی، نگرشهای نقش جنسی و عزت نفس در دانشجویان دختر و پسر دارای تصویر بدنی پایین و بالا در دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز.
- شرقی، حمید (۱۳۸۲). بررسی تاثیر آموزش ابراز وجود بر عملکرد تحصیلی، اضطراب اجتماعی، پرخاشگری، افسردگی و ابراز وجود دانشجویان با ابراز وجود پایین مراکز تربیت معلم استان خوزستان. طرح پژوهشی، سازمان آموزش و پرورش استان خوزستان.
- طلایی، علی، فیاضی بردبار، محمدرضا، نصیری، افشین و رضایی اردانی، امیر (۱۳۸۸). ارزیابی الگوی علامتی و فراوانی اختلال بدشکلی بدن در دانشجویان. مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مشهد، سال ۵۲، شماره ۱، صص ۴۹-۵۶.
- کرمی، صغری و پیراسته، اشرف (۱۳۸۰). بررسی وضعیت سلامت روانی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی زنجان. مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان زنجان، شماره ۲۵، صص ۶۶-۷۳.
- گراوند، فریبرز، افضل، محمدحسن، شکری، امید، پارسیان، منیره، پاکلک، ملینا، خدایی، علی و طولابی، سعید. (۱۳۸۹). تفاوت های سنی و جنسی در اضطراب اجتماعی دوره نوجوانی. مجله روانشناسی تحولی (روانشناسان ایرانی)، دوره هفتم، شماره ۲۶، صص ۱۶۵-۱۷۴.
- محمدی، نورالله و سجادی نژاد، مرضیه سادات (۱۳۸۶). رابطه نگرانی از تصویر بدنی، ترس از ارزیابی منفی و عزت نفس با اضطراب اجتماعی. فصلنامه روانشناسی دانشگاه تبریز، دوره دوم، شماره ۵،

صص ۷۰-۵۵.

مهرابی زاده هنرمند، مهناز، نجاریان، بهمن و بهارلویی، رویا (۱۳۷۸). رابطه کمال گرایی و اضطراب اجتماعی. مجله علمی و پژوهشی روانشناسی، سال سوم، شماره ۳، صص ۲۳۱-۲۴۸.

نویخت، مینو (۱۳۷۸). مطالعه همه گیرشناسی از اختلالات خوردن در ایران. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، دانشگاه فردوسی مشهد.

نوروزی، ش. (۱۳۷۶). میزان اضطراب در دانشجویان دانشگاه شیراز و ارتباط آن با جنسیت، سن، وضعیت تاهل، وضعیت اقتصادی و رشته تحصیلی. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه شیراز.

ویسی، فاطمه (۱۳۸۹). بررسی رابطه بین ترس از ارزیابی مثبت و اضطراب اجتماعی در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه شهید چمران اهواز. پایان نامه کارشناسی روانشناسی بالینی، دانشگاه شهید چمران اهواز.

هرمزی نژاد، معصومه (۱۳۸۰). رابطه ساده و چندگانه متغیرهای عزت نفس و کمال گرایی و اضطراب اجتماعی با ابراز وجود در دانشجویان شهید چمران اهواز. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه شهید چمران اهواز.

Algars, M., Santtila, P., Varjonen, M., Witting, K., Johansson, A., Jern, P., & Sandnabba, N. K. (2009). The adult body: How age, gender, and body mass index are related to body image. *Journal of Aging and Health*, 21(8), 1112-1132.

American Psychiatric Association (1994). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (4th. ed). Washington, DC: APA.

Befort, C., & Rickard, K. M. (2003). Gender similarities in response to figure-size feedback in a selected nonclinical population. *Journal of Sex Roles*, 49(1-2), 71-80.

Bellino, S., Zizza, M., Paradiso, E., Rivarossa, A., Fulcheri, M., & Rogetto, F. (2006). Dysmorphic concern symptoms and personality disorders: A clinical investigation in patients seeking cosmetic surgery. *Psychiatry Research*, 1, 73-78.

Blond, A. (2008). Impacts of exposure to images of ideal bodies on male body dissatisfaction. *Journal of Body Image*, 5(3), 244-250.

Bowker, A., Gadbois, Sh., & Cornock, B. (2003). Sports participation and self-esteem: Variations as a function of gender and gender role orientation. *Journal of Sex Roles*, 49(1-2), 47-58.

DellOsso, L., Saettoni, M., Papasogli, A., Rucci, P., Ciapparelli, A., Poggio, A. B., Ducci, F., Har-doy, C., & Cassano, G. B. (2002). Social anxiety spectrum: Gender differences in Italian high school students. *Journal of Nerv. Ment. Dis.*, 190(4), 225-232.

Feingold, A. (1994). Gender differences in personality. *Psychological Bulletin*, 116(3), 429-456.

Green, P., & Pritchard, M. (2003). Predictors of body image dissatisfaction in adult men and women. *Social Behavior Personality*, 31, 215-222.

Grossbard, J. R., Lee, C. M., Neighbors, C., & Larimer, M. E. (2009). Body image concerns and contingent self-esteem in male and female college students. *Journal of Sex Roles*, 60(3-4), 198-207.

Kessler, R. C., McGonagle, K. A., Zhao, S., Nelson, C. B., Hughes, M., Eshleman, S., & Wittchen, H. U. (1994). Lifetime and 12-month prevalence of DSM-III-R psychiatric disorders in the United States: Results from the National Comorbidity Survey. *Archives of General Psychiatry*,

51, 8-19.

- Littleton, H. L., Axsom, D. S., & Pury, C. L. (2005). Development of the body image concern inventor. *Behavior Research and Therapy*, 43, 229 -241.
- Miller, K. J., Gleaves, D. H., Hirsch, T. G., Green, B. A., Snow, A. C., & Corbett, Ch. C. (2000). Comparisons of body image dimentions by race/ethnicity and gender in a university population. *Journal of Eating Disorder*, 27(3), 310-316.
- Öberg, P., & Tornstam, L. (1999). Body images among men and women of different ages. *Ageing and Society*, 19, 629-644.
- Philips, K. A., Didie, E., & Menrad, W. (2007). Clinical features and correlates oof major depressive disorder in individuals with body dysmorphic disorder. *Journal of Affective Disorder*, 91(1-3), 129-135.
- Philips, K. A. (1996). *Body dysmorphic disorder: Diagnosis and treatment of imagined*
- Ranta, K., Kaltiala-Heino, R., Koivisto, A. M., Tuomisto, M. T., Pelkonen, M., & Marttunen, M. (2007). Age and differences in social anxiety symptoms during adolescence: the social phobia inventory (SPIN) as a measure. *Psychiatry Research*, 153(3), 261-270.
- Safir, M. P., Flaisher-Kellner, S., & Rosenmann, A. (2005). When gender differences surpass cultural differences in personal satisfaction with body shape in Jewish and Arab college students. *Journal of Sex Roles*, 52(5-6), 369-378.
- Sclafani, A. P. (2003). Psychological aspects of platic surgery. *Journal of Medicine*, 24(15), 1101-1114.
- Sira, N., & Parker White, C. (2010). Individual and familial correlates of body satisfaction in male and female college students. *Journal of American College Health*, 58(6), 507-514.
- Sugar M. (2000). *Female adolescent development*. New York: Brunner Mazel.
- Watson, D., & Friend, R. (1969). Measurment of social-evaluative anxiety. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 33(4), 448-457.